

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น มีผลการวิจัย และข้อเสนอแนะดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ในโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ รวม 113 คน ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน 25 คน ผู้ช่วยผู้บริหาร 24 คน ครูประจำชั้นของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น 46 คน และครูการศึกษาพิเศษ 18 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและตำราต่าง ๆ โดยได้รับคำปรึกษาแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ
3. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย ได้ออกแจกแบบสัมภาษณ์พร้อมกับอธิบายชี้แจงแบบสัมภาษณ์ให้กับประชากรทุกกลุ่ม เพื่อให้ประชากรได้ศึกษาแบบสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า หลังจากนั้น ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย ได้สัมภาษณ์ประชากร รวม 109 คน จากจำนวนทั้งสิ้น 113 คน คิดเป็นร้อยละ 96.46
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอในรูปตารางและการบรรยายประกอบ

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้รับการสัมภาษณ์

ก. สถานภาพของผู้บริหาร

ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมมากกว่า 7 ปี แต่ไม่มีประสบการณ์ด้านการศึกษาพิเศษ

ข. สถานภาพของผู้ช่วยผู้บริหาร

ผู้ช่วยผู้บริหารส่วนใหญ่ มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมมากกว่า 7 ปี แต่ไม่มีประสบการณ์ด้านการศึกษาพิเศษ และมีความรับผิดชอบต่อโครงการเรียนร่วม โดยได้รับมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบต่อโครงการเป็นบางส่วน

ค. สถานภาพของครูประจำชั้น

ครูประจำชั้นส่วนใหญ่ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การเป็นครูมากกว่า 7 ปี มีประสบการณ์ในโครงการเรียนร่วมน้อยกว่า 2 ปี แต่ไม่มีประสบการณ์ทางการศึกษาพิเศษ

ง. สถานภาพของครูการศึกษาพิเศษ

ครูการศึกษาพิเศษส่วนใหญ่ เป็นครูสอนเสริม มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การสอนในโครงการเรียนร่วมน้อยกว่า 2 ปี ได้รับการฝึกอบรมด้านการศึกษาพิเศษทั่วไป และด้านการศึกษาพิเศษเกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น

ก. การบริหารงานวิชาการ

1. การจัดรูปแบบการเรียนร่วม

โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นส่วนใหญ่จัดการเรียนร่วมในรูปแบบครูเดินสอน ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่ารูปแบบการเรียนร่วมที่จัดอยู่มีความเหมาะสมดีแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ควรจัดรูปแบบอื่นเพิ่มเติมด้วย รูปแบบที่ควรจัดเพิ่ม ได้แก่ รูปแบบผสมครูสอนเสริมและครูเดินสอน กับรูปแบบชั้นเรียนพิเศษและชั้นเรียนปกติ

2. หลักสูตร

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ตอบว่า โรงเรียนไม่ได้กำหนดเป้าหมายทางการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเป็นลายลักษณ์อักษร มีการปรับหลักสูตรโดยปรับรายวิชาที่มีความจำเป็นบางวิชา แต่หลักสูตรที่ใช้ยังไม่ได้นับความสำคัญของอาชีพศึกษาและการอาชีพสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น

3. การจัดการเรียนการสอน

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หลักสูตรเพิ่มเติมสามารถเตรียมให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ให้ความพร้อมสำหรับการเรียนร่วมได้อย่างเหมาะสม การประเมินความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นนั้น มอบให้เป็นหน้าที่ของครูการศึกษาพิเศษ ส่วนแผนการศึกษารายบุคคลสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นนั้น ยังไม่มีการจัดทำ แต่ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า แผนการศึกษารายบุคคลเป็นประโยชน์สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยให้เหตุผลประกอบว่า จะทำให้รู้จักและเข้าใจนักเรียนเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมทั้งหมดยังไม่มีการจัดตั้งคณะทำงานโครงการเรียนร่วมภายในโรงเรียน เพราะเห็นว่ามีความรู้ครูการศึกษาพิเศษคอยดูแลรับผิดชอบอยู่แล้ว แต่ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคณะทำงานโครงการเรียนร่วมภายในโรงเรียนเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยให้เหตุผลประกอบว่า เมื่อมีผู้รับผิดชอบโดยตรงในด้านนี้ จะทำให้เกิดความคล่องตัวในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้รวดเร็วขึ้น

4. สื่อการสอน

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สื่อการสอนที่ผู้วิจัยนำเสนอทุกชนิดมีความจำเป็น สื่อการสอนที่มีเพียงพอ ได้แก่ เข็ม เข็มและแผงเข็ม สื่อการสอนที่ขาดแคลนมากที่สุด ได้แก่ หนังสือเรียนชนิดเบรลล์ หนังสือประกอบการเรียนชนิดเบรลล์ หนังสือเทป เครื่องช่วยด้านพลศึกษา เครื่องช่วยด้านสังคมศึกษา เครื่องช่วยด้านัมถนาการ เครื่องพิมพ์ดีด หนังสือคู่มือการสอนรายวิชา เครื่องเทป และเครื่องพิมพ์ดีดเบรลล์ ตามลำดับ สำหรับวิธีการจัดหาสื่อการเรียนการสอนนั้น ส่วนใหญ่ครูการศึกษาพิเศษเป็นผู้จัดทำเอง

5. การประเมินนักเรียน

โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่มีวิธีการติดตามประเมินนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยมอบให้ครูประจำชั้นเป็นผู้ติดตามประเมิน นอกจากนี้โรงเรียนยังนำผลที่ได้จากการประเมินมาใช้กำหนดเป้าหมายทางการศึกษาสำหรับนักเรียนด้วย ส่วนในเรื่องการประเมินนักเรียนโดยวิธีการสอบ ผู้รับการสัมภาษณ์ประมาณครึ่งหนึ่งตอบว่านักเรียนจะได้รับอนุญาตให้เพิ่มเวลาในการสอบได้อีกตามความเหมาะสม

6. การนิเทศการสอน

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ตอบว่ายังไม่มีผู้นิเทศครูการศึกษาพิเศษและครูปกติในด้านการศึกษาพิเศษ

7. การวิจัย

โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ ไม่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนร่วม แต่ได้ให้ความสำคัญต่อการวิจัย โดยให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการวิจัย และนำผลที่ได้จากการวิจัยมาปรับปรุงการจัดการเรียนร่วมให้ดีขึ้น

8. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารงานวิชาการ

ปัญหาที่ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เสนอได้แก่ ปัญหาหนังสือแบบเรียนเบรลล์ รวมทั้งสื่อการสอนพิเศษอื่น ๆ มีไม่เพียงพอและไม่ทันเวลา และปัญหาครูปกติไม่ทราบกลวิธีการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน นอกจากนี้ ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรจัดทำหนังสือแบบเรียนเบรลล์ให้ครบทุกวิชา จัดส่งให้เพียงพอและทันเวลา และควรให้ครูปกติได้เข้ารับการอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับการเรียนร่วม

ข. การบริหารงานบุคลากร

1. การกำหนดอัตรากำลังคน

โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ มีจำนวนครูการศึกษาพิเศษต่อจำนวนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ในอัตราส่วน 1:1 ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าอัตราส่วนครูต่อนักเรียนที่เหมาะสมที่สุดคือ อัตราส่วน 1:1 ถึง 1:3 ตามสภาพที่เป็นจริงแล้วจำนวนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นในแต่ละห้องเรียน ส่วนใหญ่จะมีจำนวนอย่างมากที่สุด 1 คน ซึ่งผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นว่า ตามสภาพที่ควรจะเป็นนั้นโรงเรียนสามารถรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้มากที่สุดในแต่ละห้องเรียน จำนวน 2 คน

2. การคิดสรรบุคลากร

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ตอบว่า โรงเรียนมีวิธีการรับครูการศึกษาพิเศษเข้ามาทำงานโดยหน่วยงานอื่นจัดส่งมาให้ และหน่วยงานที่จัดส่งครูการศึกษาพิเศษมาทำงานในโรงเรียนมากที่สุด คือ มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอด ฯ นอกจากนี้ ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าครูปกติที่จะรับเข้ามาใหม่ ควรเป็นบุคคลที่ได้รับการอบรมด้านการศึกษาพิเศษจากสถาบันผลิตครูด้วย สำหรับเรื่องการคัดเลือกครูการศึกษาพิเศษนั้น ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ผู้บริหารควรคำนึงถึงสมรรถวิสัยที่สำคัญคือ การใช้กลวิธีการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น แต่เมื่อจำแนกผู้รับการสัมภาษณ์เป็นรายกลุ่มแล้วพบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าสมรรถวิสัยที่พึงประสงค์คือ การให้คำปรึกษาแนะนำแก่เด็ก ส่วนกลุ่มผู้ช่วยผู้บริหาร กลุ่มครูปกติ และกลุ่มครูการศึกษาพิเศษส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าสมรรถวิสัยที่พึงประสงค์คือการใช้กลวิธีการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

ส่วนสมรรถวิสัยที่พึงประสงค์ในการคัดเลือกครูปกติเข้ามาสอนในชั้นเรียนร่วมนั้น ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ให้ความเห็นว่าผู้บริหารควรคำนึงถึงสมรรถวิสัยที่สำคัญคือ การใช้กลวิธีการสอนที่เหมาะสม และเมื่อจำแนกผู้รับการสัมภาษณ์เป็นรายกลุ่มแล้วพบว่าทั้งกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มผู้ช่วยผู้บริหาร กลุ่มครูปกติ และกลุ่มครูการศึกษาพิเศษ ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า สมรรถวิสัยที่สำคัญในการคัดเลือกครูปกติคือการใช้กลวิธีการสอนที่เหมาะสม

3. การกำหนดหน้าที่บุคลากร

ในการกำหนดหน้าที่บุคลากร ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ตอบว่ายังไม่มีการเขียนพรรณนางานของครูการศึกษาพิเศษและครูปกติเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ทราบว่า โรงเรียนใช้พรรณนางานที่กำหนดโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาหรือไม่ ส่วนบทบาทหน้าที่ที่ยังไม่ได้แบ่งชัดเจนระหว่างครูการศึกษาพิเศษและครูปกติ ได้แก่ หน้าที่การสอนบางรายวิชา ยังไม่เป็นที่เข้าใจตรงกันว่าควรเป็นหน้าที่ของครูประจำวิชาโดยตรง หรือเป็นหน้าที่ของครูการศึกษาพิเศษ ครูประจำวิชามักปิดความรับผิดชอบให้กับครูการศึกษาพิเศษ แต่อย่างไรก็ตาม โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ประสบปัญหาในการประสานงานระหว่างครูการศึกษาพิเศษและครูปกติ

4. การบำรุงรักษาบุคลากร

โรงเรียนในโครงการ เรียงร่วมส่วนใหญ่ ประสบปัญหาด้านการบำรุงขวัญและกำลังใจในเรื่องครูการศึกษาพิเศษไม่ได้รับการยอมรับและการสนับสนุน และเรื่องค่าตอบแทน

5. การพัฒนาบุคลากร

โรงเรียนในโครงการ เรียงร่วมส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการพัฒนาบุคลากรในด้านการศึกษาพิเศษ แต่ก็ได้มีการเตรียมครูปกติเพื่อการเรียนร่วม โดยชี้แจงในที่ประชุมครู

6. การประเมินผลการปฏิบัติงาน

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ตอบว่า ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูปกติ ผู้บริหารไม่ได้พิจารณาเกี่ยวกับการสอนเด็กพิเศษ โดยให้เหตุผลประกอบว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นในโรงเรียนมีน้อย และไม่ได้ถือว่าการเรียนร่วมเป็นเรื่องพิเศษ

7. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารงานบุคลากร

ปัญหาที่ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เสนอ ได้แก่ ปัญหาบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น และปัญหาไม่มีการเตรียมครูปกติเพื่อการเรียนร่วมและขาดการพัฒนาบุคลากรในด้านการศึกษาพิเศษ นอกจากนี้ ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรจัดให้มีการอบรมบุคลากรในเรื่องการเรียนร่วมและควรเน้นการเตรียมครูปกติเพื่อสอนในชั้นเรียนร่วม

ค. การบริหารงานกิจการนักเรียน

1. การรับนักเรียน

โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ยังไม่ได้ทำการสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นภายนอกโรงเรียน โดยให้เหตุผลว่ามีหน่วยงานอื่นทำอยู่แล้ว รวมทั้งยังไม่ได้ทำการสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นภายในโรงเรียนด้วย โดยให้เหตุผลว่ามีศูนย์การศึกษาคนตาบอดทำอยู่แล้ว โรงเรียนส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้ในจำนวนมากที่สุด 10 คน โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องมีจำนวนครูการศึกษาพิเศษมาช่วยเหลือดูแลนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นนี้เพียงพอกับความต้องการด้วย

2. การเตรียมความพร้อมนักเรียน

โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมทั้งหมดยังไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยให้เหตุผลว่ามีหน่วยงานที่ได้เตรียมความพร้อมเด็กมาอย่างดีแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ได้มีการเตรียมนักเรียนปกติเพื่อการเรียนร่วม โดยการชี้แจงในที่ประชุมนักเรียน

3. การปกครองนักเรียน

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ตอบว่า ได้ใช้มาตรการในการปกครองนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น เช่น เดียวกันกับนักเรียนปกติ

4. กิจกรรมนักเรียน

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ตอบว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นไม่สามารถร่วมได้คือ กีฬา ศิลปศึกษา และลูกเสือ/ยุวกาชาด ซึ่งผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับนักเรียนปกติมากขึ้น

5. บริการนักเรียน

โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ได้จัดให้มีบริการโดยตรงของครูการศึกษาพิเศษสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักเรียน การสอนซ่อมเสริมและแนะนำบทเรียนในรายวิชา และการสอนการทำความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว สำหรับเรื่องการจัดบริการช่วยเหลือสำหรับ

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ การจัดเพื่อนช่วยสอน และบริการแนะแนว ซึ่งบริการแนะแนวนี้ โรงเรียนจะจัดให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นทุกคนได้ใช้บริการแนะแนว นอกจากนี้ ยังมีการจัดบริการพิเศษอื่น ๆ ได้แก่ การจัดให้ครูการศึกษาพิเศษร่วมอยู่ในทีมครูแนะแนว และสามารถใช้อุปกรณ์ของฝ่ายแนะแนวได้ด้วย

ส่วนวิธีการติดตามผลนักเรียนที่จบการศึกษา โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ใช้วิธีการติดตามผลโดยส่งจดหมายสอบถามไปยังนักเรียนโดยตรง และสอบถามจากครูการศึกษาพิเศษ

6. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารงานกิจการนักเรียน

ปัญหาที่ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เสนอ ได้แก่ ปัญหาที่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวนน้อย และปัญหาการจัดบริการพิเศษให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นยังมีน้อย เช่น การตรวจสุขภาพ การจัดเพื่อนช่วยสอน เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเตรียมนักเรียนปกติอย่างดี โดยการเชิญวิทยากรพิเศษมาบรรยาย การจัดนิทรรศการ การทำคัมภีร์ เป็นต้น และควรให้โอกาสนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ

ง. การบริหารงานธุรการ

1. งานทะเบียน

โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำระบบข้อมูลที่จำเป็นต่อการประเมินการเรียนร่วม นอกจากนี้ยังพบว่า ไม่มีโรงเรียนใดจัดทำแผนการศึกษารายบุคคล

2. การเงิน

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ตอบว่า แหล่งที่มาของงบประมาณที่ใช้สำหรับการศึกษาของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ส่วนใหญ่ได้มาจากมูลนิธิ ซึ่งได้แก่ มูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ฯ และ มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอด ฯ สำหรับแหล่งที่มาของงบประมาณที่โรงเรียนควรได้รับเพิ่มเติม เพื่อใช้สำหรับการศึกษาของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นนั้น ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่าควรได้รับงบประมาณเพิ่มเติมจากกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา

3. อาคารสถานที่

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับเกณฑ์กำหนดที่ผู้วิจัยนำเสนอ และเห็นว่าสภาพอาคารสถานที่ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาตรฐานแล้ว ได้แก่ แสงสว่าง ประตูลูกต่าง พื้น ต้นไม้ สิ่งกีดขวางภายนอกอาคาร สิ่งกีดขวางภายในอาคาร สภาพอาคารสถานที่ซึ่งส่วนใหญ่ ยังไม่ได้มาตรฐาน ได้แก่ บันได ห้องสุขา ป้ายและสัญลักษณ์ สี ทางข้าม และร่องน้ำ นอกจากนี้ โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ไม่ได้มีการปรับสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนในเรื่องที่จำเป็น แต่ได้ให้นักเรียนนั่งคละกับเด็กปกติ ส่วนลักษณะการจัดห้องสอนเสริมนั้น โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ได้จัดรวมกับห้องที่ใช้สำหรับจุดประสงค์อื่น ได้แก่ จัดรวมกับห้องแนะแนว จัดรวมกับห้องวิชาการ เป็นต้น

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารงานธุรการ

ปัญหาที่ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เสนอ ได้แก่ ปัญหางบประมาณที่ใช้สำหรับการศึกษาของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นไม่เพียงพอ เนื่องจากไม่มีการจัดสรรงบประมาณของโรงเรียนเพื่อการนี้ และปัญหาการขาดการปรับสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนร่วม เช่น การจัดที่วางหนังสือเบรลล์ นอกจากนี้ ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรจัดงบประมาณให้มากขึ้นสำหรับการเรียนร่วม เพื่อจัดซื้อและทำสื่อการสอน และควรให้ครูการศึกษาพิเศษสามารถเบิกวัสดุเพื่อทำอุปกรณ์การสอนได้

จ. การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน

1. การสร้างความร่วมมือกับชุมชน

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ตอบว่า โรงเรียนได้ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมในชุมชน

2. การสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง

โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ได้ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นกับโรงเรียน โดยรายงานความก้าวหน้าของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้เตรียมผู้ปกครองของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเพื่อการเรียนร่วมเลย

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

ปัญหาที่ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เสนอ ได้แก่ ปัญหาผู้ประกอบการนักเรียนปกติ คัดค้านการเรียนร่วม และปัญหานักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นมีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อย นอกจากนี้ ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการเรียนร่วม ให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากขึ้นในหมู่ผู้ประกอบการและในชุมชน โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ อาทิ เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดป้ายนิเทศ และการจัดทำเอกสารเผยแพร่ เป็นต้น และควรส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้เข้าร่วมกิจกรรมภายนอกโรงเรียนทุกครั้งที่ได้ก่อกำเนิด ร่วมกิจกรรม

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้รับการสัมภาษณ์

ก. สถานภาพของผู้บริหาร

ผลจากการวิจัยพบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ อาจเป็นเพราะว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบได้เลือกโรงเรียนขนาดใหญ่เป็นโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม เพื่อให้มีความพร้อมในการให้บริการแก่นักเรียน สำหรับระยะเวลาในการบริหารนั้น ผู้บริหารส่วนใหญ่มีประสบการณ์การบริหารโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมมานานกว่า 7 ปี แสดงว่าโครงการเรียนร่วมในโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้เริ่มดำเนินการมานานพอสมควรแล้วและผู้บริหารมีโอกาที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น จากการวิจัยยังพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรมด้านการศึกษาพิเศษมาก่อน แสดงว่าแม้โครงการเรียนร่วมได้ดำเนินการมานานพอสมควรแล้ว แต่ยังคงขาดการฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียนให้มีความพร้อมในการจัดการเรียนร่วม ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะยังขาดนโยบายจากต้นสังกัดในการพัฒนาบุคลากรในเรื่องนี้ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีความพร้อมในการจัดการฝึกอบรม การฝึกอบรมผู้บริหารให้มีความรู้ด้านการจัดการเรียนร่วม นับว่ามีความสำคัญมากเพราะในฐานะเป็นผู้นำสูงสุดของโรงเรียน ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อความสำเร็จของโครงการเรียนร่วม ภาวะผู้นำทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนจะกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ในการจัดการเรียนร่วม (Pelone 1957: 28)

ข. สถานภาพของผู้ช่วยผู้บริหาร

ผลจากการวิจัยพบว่า ผู้ช่วยผู้บริหารที่มีหน้าที่รับผิดชอบโครงการเรียนร่วม ส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ การที่ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบโครงการเรียนร่วม นั้นว่ามีความเหมาะสมดี ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนร่วมต้องมีการตัดสินใจทางด้านวิชาการเป็นส่วนใหญ่ ผู้ช่วยผู้บริหารส่วนใหญ่ได้บริหารโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมมานานกว่า 7 ปี แต่ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการศึกษาหรือการฝึกอบรมด้านการศึกษาพิเศษเลย คิดเป็นร้อยละ 79.16 ดังนั้น แม้ผู้ช่วยผู้บริหารจะมีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนร่วมมากพอสมควร แต่ยังขาดการฝึกอบรมในด้านนี้โดยเฉพาะ จากการวิจัยยังพบว่า ผู้ช่วยผู้บริหารส่วนใหญ่เพียงแต่ได้รับมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบต่อโครงการเรียนร่วมเป็นบางส่วนเท่านั้น แต่เป็นการเหมาะสมมากกว่า ถ้าผู้ช่วยผู้บริหารจะได้รับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้เป็นผู้รับผิดชอบหรือผู้ประสานงานโครงการเรียนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพื่อสามารถทำหน้าที่ประสานงานได้อย่างเต็มที่โดยมีอำนาจตัดสินใจที่เหมาะสม ตามหลักการกระจายอำนาจ

ค. สถานภาพของครูประจำชั้น

ผลจากการวิจัยพบว่า ครูประจำชั้นของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ส่วนใหญ่เป็นครูมานานกว่า 7 ปี แต่สอนในโครงการเรียนร่วมน้อยกว่า 2 ปี แสดงว่าแม้ว่าครูประจำชั้นของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นจะมีประสบการณ์การเป็นครู แต่ยังขาดประสบการณ์ในการสอนในชั้นเรียนร่วม ยิ่งไปกว่านั้นจากการวิจัยยังพบว่า ครูประจำชั้นส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการจัดการเรียนร่วมเลย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาบุคลากรครูให้มีความพร้อมสำหรับการจัดการเรียนร่วม โดยจัดการฝึกอบรม หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับครูปกติที่สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนร่วมที่สมบูรณ์แบบ จะต้องให้ความสำคัญกับบทบาทของครูปกติด้วย ในฐานะที่ครูปกติจะต้องรู้ความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ร่วมวางแผนการเรียนรายบุคคล ดำเนินการตามแผน และประเมินผลนักเรียน (Lewis and Doorlag 1982: 16)

ง. สถานภาพของครูการศึกษาพิเศษ

ผลจากการวิจัยพบว่า ครูการศึกษาพิเศษเกือบทั้งหมดมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี แต่ไม่มีวุฒิทางการศึกษาพิเศษ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเตรียมบุคลากรเพื่อการเรียนร่วมในปัจจุบัน เป็นการเตรียมการเฉพาะหน้าเท่านั้น ดังนั้น ในการวางแผนระยะยาวด้านบุคลากร ควรให้มีบุคลากรที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษาพิเศษ หรือระดับสูงกว่าปริญญาตรี หลักสูตร 1 ปี ระดับปริญญาโท ดังเช่นในประเทศนิวซีแลนด์ ทั้งนี้เพราะครูการศึกษาพิเศษจำเป็น

ต้องได้รับการฝึกอบรมโดยเฉพาะ เพื่อใช้กลวิธีการสอนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังมีบทบาทสำคัญที่ต้องใช้ภาวะผู้นำ ในการช่วยเหลือบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ในการจัดการเรียนร่วม ต้องสามารถให้การอบรมแก่ครูปกติ ให้คำชี้แจงแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาในท้องถิ่น และให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ปกครองของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้ (Kenmore 1984: 6)

จากการวิจัยยังพบว่า ครูการศึกษาพิเศษส่วนใหญ่ทำงานในโครงการเรียนร่วมน้อยกว่า 2 ปี แต่ทุกคนเคยได้รับการศึกษาหรือการฝึกอบรมหรือร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นมาแล้ว แสดงว่าในสภาพปัจจุบันครูการศึกษาพิเศษคงมีความพร้อมพอสมควรสำหรับการจัดการเรียนร่วม แต่กระนั้นก็ดี การฝึกอบรมประจำการ ยังจำเป็นสำหรับครูการศึกษาพิเศษ เนื่องจากครูเหล่านี้ยังมีประสบการณ์ในการทำงานน้อย

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม

ก. การบริหารงานวิชาการ

1. การจัดรูปแบบการเรียนร่วม

ผลจากการวิจัยพบว่า ในโรงเรียนหนึ่ง ๆ จะมีการจัดการเรียนร่วมเพียงรูปแบบเดียว รูปแบบที่จัดได้แก่ รูปแบบครูเดินสอน รูปแบบครูสอนเสริมและรูปแบบผสมครูเดินสอนและครูสอนเสริม ยังไม่มีการจัดรูปแบบการให้คำปรึกษาแนะนำ หรือรูปแบบชั้นเรียนพิเศษและชั้นเรียนปกติ แสดงว่ารูปแบบที่จัดยังขาดความหลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแต่ละแห่งที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เพราะโครงการเรียนร่วมยังอยู่ในระยะเริ่มต้น ทำให้ยังไม่เกิดพัฒนาการของรูปแบบที่จัด และยังไม่เป็นโครงการเรียนร่วมเบ็ดเสร็จภายในโรงเรียน แต่เป็นโครงการของมูลนิธิที่มาขอความร่วมมือจากทางโรงเรียน ดังนั้น ในการจัดโครงการเรียนร่วมของหน่วยงานของรัฐในอนาคต ควรคำนึงถึงโครงการเรียนร่วมที่เบ็ดเสร็จภายในโรงเรียน ซึ่งหมายถึงโครงการเรียนร่วมที่มีการสอนหลักสูตรเพิ่มเติมภายในโรงเรียน และมีการเตรียมความพร้อมนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นภายในโรงเรียน โดยไม่ต้องส่งเด็กออกไปรับการเตรียมความพร้อมภายนอกโรงเรียน เมื่อเป็นเช่นนั้นจะต้องมีรูปแบบการเรียนร่วมที่หลากหลายออกไปมากกว่าที่เป็นอยู่ National Council of Educational Research and Training (1984: 3) ของประเทศอินเดีย ได้ให้แนวทางในการจัดการเรียนร่วมว่า ควรหลีกเลี่ยงการใช้รูปแบบเดียวกันหมด แต่ควรรูปแบบที่สอดคล้องกับสถานการณ์เฉพาะ โดยคำนึงถึงระดับความพิการ พื้นฐานทาง

วัฒนธรรม และแหล่งทรัพยากร ผลการวิจัยของ Wang and Baker (1985: 517) พบว่า ลักษณะอย่างหนึ่งที่พบในการเรียนร่วมที่มีผลสัมฤทธิ์สูง ได้แก่ การมีทางเลือกที่หลากหลาย

ผลจากการวิจัยยังพบว่า รูปแบบที่จัดอยู่มีความเหมาะสมดีแล้ว บุคลากรส่วนใหญ่ของโรงเรียนเห็นด้วยกับการเรียนร่วม เพราะว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่เป็นจริง และเห็นด้วยกับวิธีการจัดการเรียนร่วมเพราะมีครูการศึกษาพิเศษที่คอยติดตามเอาใจใส่ดูแลนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น สำหรับเรื่องที่จะจัดรูปแบบอื่นเพิ่มขึ้นด้วยหรือไม่นั้น บุคลากรในโรงเรียนส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการจัดการเรียนร่วมในรูปแบบอื่นเพิ่มเติม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรเหล่านั้นยังไม่รู้จักรูปแบบอื่น และไม่เข้าใจหลักการจัดการเรียนร่วมที่ต้องมีรูปแบบหลากหลาย ซึ่งหมายความว่าครูการศึกษาพิเศษจะช่วยเหลือให้บริการครูปกติและเด็กพิเศษในระดับชั้นที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสม (Gearheart and Weishahn 1980: 33) รวมทั้งการที่ครูการศึกษาพิเศษอาจจะเข้าไปช่วยเหลือเด็กพิเศษในชั้นเรียนปกติก็ได้ (Lewis and Doorlag 1982: 32) ส่วนบุคลากรในโรงเรียนที่เห็นด้วยกับการจัดการเรียนร่วมในรูปแบบอื่นเพิ่มขึ้นนั้น ได้เสนอว่าควรจัดเพิ่มรูปแบบชั้นเรียนพิเศษและชั้นเรียนปกติรูปแบบนี้เหมาะสมสำหรับการจัดโครงการเรียนร่วมแบบเบ็ดเสร็จภายในโรงเรียน โดยไม่ต้องส่งเด็กพิเศษออกไปเตรียมความพร้อมภายนอกโรงเรียน แต่มีการเตรียมความพร้อมเด็กพิเศษภายในโรงเรียนตั้งแต่วัยเยาว์โดยฝึกทักษะพื้นฐานให้ ซึ่งต้องมีการเอาใจใส่เป็นพิเศษ แต่เด็กจะอยู่ในชั้นเรียนพิเศษเป็นการชั่วคราวเท่าที่มีความจำเป็นเท่านั้น (Rogow, quoted in Garland 1980: 234) ทั้งนี้เพราะรูปแบบนี้ถือเป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่จำกัดมากที่สุดของการเรียนร่วม (Lewis and Doorlag 1982: 32)

2. หลักสูตร

ผลจากการวิจัยพบว่า ยังไม่มีการกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเป็นลายลักษณ์อักษร ประเด็นนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเมื่อมีการจัดโครงการเรียนร่วมขึ้นในโรงเรียน ก็ควรมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมายของการเรียนร่วมอย่างชัดเจน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2526: 30) ได้เน้นบทบาทของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และการวางแผนงานของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2515: 18) กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ชัดเจน การกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเป็นลายลักษณ์อักษร จึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรกสำหรับการบริหารโครงการเรียนร่วมให้บรรลุความสำเร็จ ผู้รับการศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะว่า

ก่อนเริ่มโครงการเรียนร่วม ต้องมีการกำหนดเป้าหมายของโครงการอย่างชัดเจน และให้บุคลากรได้รับทราบ

เกี่ยวกับการปรับหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น พบว่าไม่มีการปรับโครงสร้างหลักสูตร แต่มีการปรับรายวิชาที่มีความจำเป็นอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาพลศึกษา ศิลปะศึกษา และวิชาชีพ นักวิชาการมีความเห็นว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นสามารถเรียนร่วมกับนักเรียนปกติได้ โดยมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรเพียงเล็กน้อย ข้อจำกัดของความบกพร่องทางการเห็นไม่ได้ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดหลักสูตรพิเศษ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรควรเหมือนกับหลักสูตรของนักเรียนปกติ แต่ควรปรับรายวิชาที่มีความจำเป็นโดยเปลี่ยนจุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชา และปรับกระบวนการเรียนการสอนด้วย แต่ให้ปรับเฉพาะเมื่อมีความจำเป็นมากที่สุดเท่านั้น (Blankenship and Lilly 1981: 20)

ผลจากการวิจัยยังพบว่า หลักสูตรที่ใช้ไม่ได้เน้นความสำคัญของอาชีพศึกษา และการอาชีพ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นปรัชญาเบื้องต้นของการจัดการศึกษาพิเศษ คือ ต้องถือว่าการอาชีพเป็นเรื่องสำคัญในการพิจารณาการจัดการศึกษาแก่เด็กพิการ (เบญจฯ ชลธารันนท์ 2524: 53) ดังนั้น ควรมีการวางแผนและประสานงานร่วมกับศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการ เพื่อให้โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมสามารถเป็นสถานที่ที่เตรียมทักษะทางวิชาชีพให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น นอกจากนี้การที่โรงเรียนแก้ปัญหาเรื่องการสอนวิชาชีพ โดยยกเว้นภาคปฏิบัติสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น แสดงให้เห็นว่าบุคลากรในโรงเรียนอาจยังไม่เข้าใจหลักการการเรียนร่วมอย่างเพียงพอ อาจขาดทักษะในการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น หรืออาจไม่ทราบว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นมีความสามารถและข้อจำกัดมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ การสอนวิชาชีพแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นจะต้องให้ปฏิบัติจริง โดยเลือกวิชาชีพที่เหมาะสม และใช้สื่ออุปกรณ์พิเศษที่ช่วยให้เด็กปฏิบัติงานได้

3. การจัดการเรียนการสอน

ผลจากการวิจัยพบว่า หลักสูตรเพิ่มเติม สามารถเตรียมความพร้อมนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้อย่างดีเป็นที่น่าพอใจของบุคลากรในโรงเรียน ทั้งนี้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่เรียนร่วมทุกคนได้รับการเตรียมพร้อมในโรงเรียนสอนคนตาบอดญาติของมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ หรือในศูนย์การศึกษาคนตาบอดของมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ อย่างไรก็ตาม ควรเน้นฝึกเด็กในด้านการทำความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ

ควรมีการสอนทักษะอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ ทักษะในการดำรงชีวิตประจำวัน ทักษะการติดต่อสื่อสาร ทักษะการใช้การเห็นที่เหลืออยู่ ทักษะการฟัง เป็นต้น เพราะหลักสูตรเพิ่มเติมเหล่านี้ จะช่วยสอนทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เพื่อใช้ในการเรียนวิชาอื่น ๆ (Spungin 1978: 33)

เกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็นของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น พบว่าเป็นหน้าที่ของครูการศึกษาพิเศษเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้การประเมินมีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรให้บุคลากรฝ่ายการศึกษาภาคปกติ และฝ่ายการศึกษาพิเศษ ร่วมกันประเมิน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง ผู้บริหารควรจัดโอกาสให้ครูปกติและครูการศึกษาพิเศษ มาประชุมปรึกษาหารือกันและประเมินความต้องการจำเป็นของเด็กพร้อมกัน ความรับผิดชอบด้านนี้ไม่ควรตกแก่ครูการศึกษาพิเศษเท่านั้น เพราะบ่อยครั้งครูปกติจะเป็นคนแรกที่พบความต้องการจำเป็นทางการศึกษาของเด็ก (Lewis and Doorlag 1982: 16, 26) ยิ่งไปกว่านั้น หน้าที่ในการประเมินความต้องการจำเป็นของเด็ก ควรเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการเรียนร่วมภายในโรงเรียน

เกี่ยวกับแผนการศึกษารายบุคคลพบว่า ยังไม่มีโรงเรียนใดจัดทำ ทั้ง ๆ ที่บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีความเห็นว่าแผนการศึกษารายบุคคลมีประโยชน์ เพราะจะทำให้ผู้และเข้าใจนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเป็นรายบุคคล และทำให้ครูผู้สอนจัดรูปแบบการสอนได้ถูกต้อง นักการศึกษาพิเศษถือว่ากรวางแผนการศึกษารายบุคคลเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนร่วม Kauffman, et al. (1975: 35) ให้คำจำกัดความการเรียนร่วมว่าเป็น "การรวมเด็กพิเศษไว้กับเด็กปกติในด้านเวลา ด้านการเรียนการสอน และด้านสังคม โดยมีพื้นฐานอยู่บนกระบวนการวางแผนทางการศึกษาที่เป็นรายบุคคล" การจัดการศึกษาพิเศษต้องมีพื้นฐานอยู่บน "การวางแผนเป็นรายบุคคลและการติดตามผลอย่างเป็นระบบ" (Heward and Orlansky 1980: 29) และควรใช้วิธีสอนแบบส่งเสริมเอกลักษณ์ของบุคคล (เบญจฯ ชลธารันนท์ 2524: 53) Wang and Baker (1985: 517) วิจัยพบว่าลักษณะอย่างหนึ่งที่พบในการเรียนร่วมที่มีผลสัมฤทธิ์สูง ได้แก่ แผนความก้าวหน้ารายบุคคล ดังนั้น โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมควรจัดทำแผนการศึกษารายบุคคล ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่เด็กอย่างมาก กล่าวคือ จะทำให้มีการวางแผนการจัดบริการช่วยเหลือแก่เด็ก ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ความสามารถของตน และช่วยให้การเรียนของเด็กดำเนินไปอย่างมีแบบแผน (ทพวงมหาวิทยาลัย, ศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย 2529: 300) ผลจากการวิจัยยังพบว่าการที่ยังไม่มีการจัดทำแผนการศึกษารายบุคคลก็เพราะบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนการศึกษารายบุคคล บุคลากรในโรงเรียนอีกส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า การจัดทำแผนการศึกษารายบุคคลเป็นเรื่องยากและใช้เวลานาน ดังนั้น ในการจัดการเรียนร่วมในประเทศไทย หากมีนโยบายจากรัฐ หรือมีกฎหมายรองรับให้จัดทำแผนการศึกษารายบุคคล ดังเช่นในบางประเทศ ก็ควรจัดทำแผนการศึกษารายบุคคลที่เรียบง่าย และสะดวกต่อการใช้

โดยอาจมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบอยู่ในโครงการเรียนร่วม ร่วมกันจัดทำรูปแบบแผนการศึกษารายบุคคล (ดูภาคผนวก ค) ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

เกี่ยวกับคณะกรรมการโครงการเรียนร่วมภายในโรงเรียนพบว่า ยังไม่มีโรงเรียนใดจัดตั้ง แต่บุคลากรในโรงเรียนมีความเห็นว่าการจัดตั้งคณะกรรมการโครงการเรียนร่วมภายในโรงเรียนจะมีประโยชน์มาก เพราะจะทำให้เกิดความคล่องตัวในการวางแผนและการแก้ปัญหา และมีการกำหนดแนวทางไว้ล่วงหน้า สาเหตุที่ไม่จัดตั้งคณะกรรมการดังกล่าว เพราะเห็นว่ามีครูการศึกษาพิเศษคอยเอาใจใส่ให้นักเรียนอยู่แล้ว อีกทั้งนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นมีน้อย และบุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาพอ เป็นที่น่าสังเกตว่าในการจัดการเรียนร่วมยังขาดลักษณะการทำงานเป็นหมู่คณะ Lewis and Doorlag (1982: 20) กล่าวว่า การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม จะต้องเป็นการทำงานเป็นหมู่คณะ คณะทำงานโครงการเรียนร่วมนี้ ควรประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ครูการศึกษาพิเศษ ครูปกติ ผู้ปกครอง และอาจมีผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ ร่วมอยู่ด้วย

4. สื่อการสอน

ผลจากการวิจัยพบว่า สื่อการสอนที่มีความจำเป็น แต่มีไม่เพียงพอ ได้แก่ หนังสือเรียนชนิดเบรลล์ หนังสือประกอบการเรียนชนิดเบรลล์ หนังสือเทป เครื่องช่วยด้านผลศึกษา เครื่องช่วยด้านสังคมศึกษา เครื่องช่วยด้านทัศนทางการ เครื่องพิมพ์ดีด หนังสือคู่มือการสอนรายวิชา เครื่องเทป และเครื่องพิมพ์ดีดเบรลล์ ที่จริงแล้วหนังสือเบรลล์ หนังสือเทป และอุปกรณ์การสอนอื่น ๆ ควรมีเพียงพอเช่นเดียวกับหนังสือและอุปกรณ์สำหรับเด็กปกติ (American Foundation for the Blind 1980: 28) นอกจากนี้ จากการวิจัยยังพบว่าปัญหาอันดับแรกในการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ ปัญหาหนังสือแบบเรียนเบรลล์มีไม่เพียงพอกับความต้องการ ทั้งนี้เพราะงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์ผลิตสื่อที่มีประสิทธิภาพ มีไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่มีความกระตือรือร้นในการผลิต ขาดการประสานงานระหว่างครูปกติและครูการศึกษาพิเศษ และระบบการจัดส่งไม่คล่องตัว ทำให้เกิดความล่าช้า ปัญหาการขาดแคลนหนังสือเบรลล์ นับว่าเป็นปัญหาที่เร่งด่วน และมีผลกระทบโดยตรงต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนร่วม ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า การขาดแคลนหนังสือเบรลล์ ทำให้ครูการศึกษาพิเศษไม่สามารถปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม แต่กลับต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการพิมพ์หนังสือเบรลล์ให้นักเรียน ดังนั้น การที่จะผลิตสื่อให้ได้เพียงพอและทันเวลา ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้ 1) ควรเพิ่มหน่วยงานที่ผลิตหนังสือเบรลล์ ในปัจจุบันหน่วยงานที่ผลิตหนังสือเบรลล์ มี 2 หน่วยงาน ได้แก่ มูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ฯ และมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอด ฯ กองการศึกษาพิเศษ ควรมีบทบาทในการผลิตหนังสือเบรลล์ เพราะการผลิตสื่อการสอนพิเศษน่าที่จะเป็นหน้าที่โดยตรงของกองการศึกษาพิเศษ 2) ในระยะปัจจุบัน

หน่วยงานที่ผลิตเบรลล์ ควรมีนโยบายที่จะผลิตหนังสือแบบ วัสดุมากกว่าหนังสือเบรลล์ประเภทอื่น

3) หน่วยงานที่ผลิตเบรลล์ ควรมีการวางแผนเพิ่มปริมาณการผลิตให้มากขึ้น โดยใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีทันสมัยอื่น ๆ 4) ควรมีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดย ประชุมตกลงร่วมกันเพื่อแบ่งส่วนการผลิตมิให้ซ้ำซ้อนกัน ควรประสานงานกับกรมวิชาการ เมื่อมี การเปลี่ยนหนังสือแบบ วัสดุ และควรประสานงานขอความร่วมมือจากแหล่งผลิตในต่างประเทศ นอกจากนี้ จะต้องมีการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและแหล่งวิชาการต่าง ๆ

(Gearheart and Weishahn 1982: 72) ชุมชนอาจให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการผลิตสื่อ ในรูปแบบของอาสาสมัคร ในสหรัฐอเมริกา สื่อวัสดุอุปกรณ์พิเศษ ร้อยละ 75 ของจำนวนที่ใช้อยู่ที่ ทั่วประเทศจัดทำโดยอาสาสมัคร (Kenmore 1984: 6)

5. การประเมินนักเรียน

ผลจากการวิจัยพบว่า การติดตามประเมินนักเรียนที่มีความบกพร่องทาง การเห็นนั้น มอบให้เป็นหน้าที่ของครูประจำชั้นและครูการศึกษาพิเศษ แต่ขาดการประจักษ์ปรึกษา ทหารหรือกันระหว่างบุคลากรทั้งสองฝ่าย ดังนั้นโรงเรียนควรจัดให้บุคลากรทั้งสองฝ่ายมีโอกาส พบปะกันให้มากขึ้น เพื่อปรึกษาหารือกันในการบริการแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อประเมินนักเรียนได้อย่างถูกต้อง การประเมินนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ทราบความต้องการจำเป็นของเด็ก เพื่อกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาสำหรับนักเรียนต่อไป Wang and Baker (1985: 517) วิจัยพบว่า องค์ประกอบประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนร่วม บรรลุความสำเร็จ ได้แก่ การประเมินนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

เกี่ยวกับการสอบพบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งของนักเรียนที่มีความบกพร่อง ทางการเห็น ไม่ได้รับเวลาเพิ่มในการสอบ และไม่มีการกำหนดมาตรฐานเป็นแนวปฏิบัติใน โรงเรียนในโครงการเรียนร่วม โรงเรียนที่เพิ่มเวลาสอบให้จะเพิ่มให้อัตราส่วนที่แตกต่าง กันออกไป ส่วนใหญ่เพิ่มตามความเหมาะสม หรือตั้งแต่ 1/2 เท่า จนถึง 2 เท่า ดังนั้น ควรมี การกำหนดมาตรฐาน เพื่อเป็นแนวปฏิบัติเหมือนกัน โดยอาจถือมาตรฐานสากลของการเพิ่ม เวลาสอบ คือ ให้เพิ่มอีก 1/2 เท่าของเวลาสอบปกติ ถ้าหากโรงเรียนใช้วิธีการสอบแบบพิมพ์ ข้อสอบเป็นอักษรเบรลล์ให้นักเรียนอ่าน ก็นับว่ามีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มเวลาสอบ เนื่องจาก การอ่านและเขียนเบรลล์ต้องใช้เวลามากกว่าปกติ ส่วนการใช้วิธีสอบแบบครูอ่านข้อสอบให้ นักเรียนตอบนั้น อาจเพิ่มเวลาสอบเพียงเล็กน้อย หรือ ไม่ต้องเพิ่มเลย แต่วิธีการสอบเช่นนี้ ไม่เหมาะสมสำหรับการสอบวิชาที่ต้องใช้การวิเคราะห์ และต้องสิ้นเปลืองบุคลากรครูในการจัดสอบ นักเรียนระดับชั้นต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดทำข้อสอบเป็นอักษรเบรลล์นั้น พบว่ามีปัญหาเรื่องการออก ข้อสอบกระชั้นชิดเวลาสอบมากเกินไป ทำให้ครูการศึกษาพิเศษไม่สามารถพิมพ์ข้อสอบเป็นอักษร

เบรลล์ได้ทันเวลา เนื่องจากโรงเรียนต่าง ๆ จัดสอบในเวลาใกล้เคียงกัน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรหาวิธีการแก้ไขปัญหาโดยจัดให้มีการออกข้อสอบแต่เนิ่น ๆ หรือให้ความสะดวกมากขึ้นแก่ครูการศึกษาพิเศษในการพิมพ์ข้อสอบ หรือจัดให้มีครูปกติอาสาสมัครพิมพ์อักษรเบรลล์ ดังที่โรงเรียนบางโรงเรียนได้ปฏิบัติ

6. การนิเทศการสอน

ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีผู้นิเทศครูการศึกษาพิเศษ และไม่มีผู้นิเทศรูปคดีในด้านการศึกษาพิเศษ และพบว่ายังขาดผู้ชำนาญการที่มีความสามารถในการนิเทศ การนิเทศเป็นองค์ประกอบที่ขาดเสียมิได้ในการบริหารงานวิชาการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526: 30; เอกวิทย์ ณ ถลาง 2516: 113) ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงด้านการนิเทศในโครงการเรียนร่วม ให้มีครูการศึกษาพิเศษที่ประจำอยู่ในโรงเรียนต่าง ๆ มีผู้ติดตามนิเทศ และให้ครูการศึกษาพิเศษมีโอกาสที่จะนิเทศรูปคดีในด้านการศึกษาพิเศษมากขึ้น เพราะว่าการนิเทศการสอนอย่างต่อเนื่องไม่เพียงแต่ทำให้สามารถจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังทำให้ครูมีขวัญกำลังใจในการทำงานดีขึ้นด้วย (Bina 1982: 122)

7. การวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า บางโรงเรียนมีการนำผลการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนร่วมและการจัดการศึกษาพิเศษมาปรับปรุงการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนบ้าง แต่ยังไม่มีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโครงการเรียนร่วม โครงการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับนักการศึกษาในประเทศไทย ควรที่จะมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านต่าง ๆ เช่น รูปแบบการจัดการเรียนร่วม กลวิธีการสอน สื่อการสอน เป็นต้น ถ้าโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมยังไม่มีผู้ชำนาญการที่สามารถค้นคว้าวิจัยได้ ก็ควรสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้ทำการค้นคว้าวิจัยเพื่อนำผลการวิจัยมาปรับปรุงการจัดโครงการเรียนร่วมในโรงเรียนต่อไป

๒. การบริหารงานบุคลากร

1. การกำหนดอัตรากำลังคน

ผลจากการวิจัยพบว่า ตามสภาพความเป็นจริง ในโรงเรียนส่วนใหญ่ อัตราส่วนครูการศึกษาพิเศษต่อนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเป็น 1:1 แสดงว่าการจัดการเรียนร่วมในปัจจุบันใช้บุคลากรครูการศึกษาพิเศษเป็นจำนวนมาก สำหรับบริการช่วยเหลือนักเรียน

ที่มีความบกพร่องทางการเห็น กรมสามัญศึกษา ได้อนุมัติในหลักการเกี่ยวกับการจัดสรรอัตรากำลัง ครูการศึกษาพิเศษดังนี้ ในระดับประถมศึกษา ครูการศึกษาพิเศษ 1 คน ต่อนักเรียน 8 คน ในระดับมัธยมศึกษา ครูการศึกษาพิเศษ 1 คน ต่อนักเรียน 6 คน (มูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ฯ ม.ป.ป. : 1) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528: 4) ได้กำหนดให้มีครูสอนเสริม 1 คน ต่อนักเรียน 4-6 คน เมื่อเปรียบเทียบกับอัตรากำลังคนดังกล่าวจะเห็นได้ชัดว่า อัตราส่วนครูต่อนักเรียนในปัจจุบันเป็นอัตราที่ต่ำมาก ทั้งนี้อาจมีสาเหตุสองประการ สาเหตุประการแรก คือ จำนวนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่เข้าเรียนร่วมน้อย ทั้งนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบส่วนใหญ่ ยังไม่มีแผนจัดโครงการเรียนร่วม และยังไม่มีความชัดเจนในการสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น และการชักนำเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเข้าสู่ระบบการศึกษา นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ส่งเสริมโครงการเรียนร่วมอย่างจริงจังเมื่อไม่นานมานี้ และมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ฯ ยังคงนโยบายหลักที่จะจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนพิเศษ จะคัดเลือกเฉพาะนักเรียนส่วนน้อยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าเรียนร่วม สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ บทบาทภาระหน้าที่ของครูการศึกษาพิเศษมีมากเกินไป เนื่องจากการจัดการเรียนร่วมในปัจจุบัน เน้นบทบาทของครูการศึกษาพิเศษมาก เน้นบทบาทของบุคลากรฝ่ายอื่นน้อย ซึ่งได้แก่ ครูปกติ ผู้ปกครอง อาสาสมัคร นอกจากนี้ การจัดบริการสนับสนุนและสื่อวัสดุอุปกรณ์พิเศษยังมีน้อยมาก ทำให้ครูการศึกษาพิเศษมีภาระมาก สามารถบริการเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้จำนวนน้อยกว่าที่ควร เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ว่าอัตราส่วนครูต่อนักเรียนจะต่ำมากเช่นนั้น บางโรงเรียนก็ยังประสบปัญหาครูการศึกษาพิเศษไม่สามารถให้บริการเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้อย่างเพียงพอ แสดงว่าการกระจายกำลังคนยังไม่สม่ำเสมอ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรต้องมุ่งในสามประเด็น กล่าวคือ วางแผนการจัดโครงการเรียนร่วม การสำรวจ และการชักนำเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นในวัยเรียน เข้าสู่ระบบการศึกษา กำหนดบทบาทหน้าที่ครูการศึกษาพิเศษอย่างเหมาะสม และกระจายอัตรากำลังครูการศึกษาพิเศษอย่างสม่ำเสมอ

ผลจากการวิจัยพบว่า ตามสภาพที่ควรจะเป็น ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ เสนอให้อัตราส่วนครูต่อนักเรียนเป็น 1:5 รองลงมาคือ 1:2 และประมาณครึ่งหนึ่งของผู้รับการสัมภาษณ์เสนอให้อัตราส่วนครูต่อนักเรียนเป็น 1:1 ถึง 1:3 ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่าผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนหนึ่ง มีความเห็นว่าอัตราส่วนควรเป็น 1:5 เพราะกรมสามัญศึกษาได้กำหนดอัตราส่วน 1:6 และในการฝึกอบรมต่าง ๆ มีการเสนออัตราส่วน 1:5 แต่ในทางปฏิบัติบุคลากรในโรงเรียนมีความเห็นว่าอัตราส่วนครูต่อนักเรียน ควรเป็น 1:3 หรือต่ำกว่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริการสนับสนุนต่าง ๆ ในปัจจุบันยังมีน้อย และไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนร่วมเท่าที่ควร เป็นที่น่าสังเกตว่าในต่างประเทศซึ่งมีบริการสนับสนุนอย่างครบครัน อัตราส่วนครูต่อนักเรียนกลับสูงถึง 1:25 (Lewis and Doorlag 1982: 10) ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อัตราส่วนครูต่อนักเรียนที่ต่ำมาก

เหล่านี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงบุคลากรมาก อัตราส่วนครูต่อนักเรียนควรเป็น 1:8 เป็นอย่างต่ำ หรือ อาจเป็น 1:20 โดยที่ครูการศึกษาพิเศษอาจเป็นครูสอนเสริมประจำอยู่ในโรงเรียนที่มีนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเป็นจำนวนมากเพียงพอ หรือเป็นครูเดินสอนที่บริการนักเรียนในหลายโรงเรียน แต่สิ่งสำคัญคือจะต้องปรับปรุงบริการสนับสนุนให้มีประสิทธิภาพเพียงพอ

เกี่ยวกับจำนวนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นในแต่ละห้องเรียน พบว่าตามสภาพความเป็นจริง มีจำนวนนักเรียน 1-2 คน ใน 1 ห้องเรียน ในสภาพที่ควรจะเป็น ผู้รับบริการสัมภาษณ์เสนอว่าจำนวนนักเรียนควรเป็น 2-3 คน ใน 1 ห้องเรียน ซึ่งตรงกับเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528: 8) ซึ่งกำหนดว่า ควร มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 3 คน ใน 1 ห้องเรียน และควรมีนักเรียนปกติไม่เกิน 30 คน เหตุผลที่ไม่ควรมีนักเรียนเกิน 3 คน ใน 1 ห้องเรียน คือเพื่อให้ครูประจำวิชาสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้เต็มที่ ผู้บริหารควรทราบหลักการทั่วไปว่าในการรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเข้ามาเรียนร่วมควรละจำนวนนักเรียนในแต่ละห้องเรียนไม่ให้มีจำนวนมากเกินไป และควรลดหรือจำกัดจำนวนเด็กปกติในห้องเรียนด้วย

2. การคัดสรรบุคลากร

ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนรับครูการศึกษาพิเศษเข้ามาทำงาน โดยมีหน่วยงานอื่นส่งมา ซึ่งได้แก่ มูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ฯ มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอด ฯ และกองการศึกษาพิเศษ จึงเกิดความรู้สึกว่าครูการศึกษาพิเศษเป็นบุคลากรของหน่วยงานอื่น ไม่ได้เป็นบุคลากรในโรงเรียน ในกรณีที่หน่วยงานอื่นจัดส่งครูการศึกษาพิเศษมาทำงานในโรงเรียน ควร มีการตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่ส่งกับโรงเรียน ในบทบาทและหน้าที่ของครูการศึกษาพิเศษ แต่หากมีการสอบบรรจุครูการศึกษาพิเศษ เข้าทำงานในโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม จะทำให้ครูการศึกษาพิเศษเป็นบุคลากรของโรงเรียนอย่างแท้จริง โดยหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนช่วยเหลือครูการศึกษาพิเศษ

เกี่ยวกับการเตรียมบุคลากร พบว่าผู้รับบริการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยที่สถาบันผลิตครูควรจัดสอนวิชาการการศึกษาพิเศษแก่ครูปกติ เพื่อโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม จะได้ครูปกติที่มีความพร้อมพอสมควร เพื่อทำงานในชั้นเรียนร่วม ดังนั้น สถาบันผลิตครูอาจพิจารณาจัดสอนวิชาการการศึกษาพิเศษหรือการเรียนร่วม เป็นวิชาเลือกสำหรับครูปกติ หรืออาจสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนร่วมและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม ในรายวิชาที่เหมาะสม

เกี่ยวกับสมรรถนะที่พึงประสงค์ของบุคลากร พบว่าทั้งครูการศึกษาพิเศษ และครูปกติ ควรมีสมรรถนะด้านการใช้กลวิธีการสอนที่เหมาะสม สมรรถนะที่สำคัญรองลงมาของ

ครูการศึกษาพิเศษ ได้แก่ การให้คำปรึกษาแนะนำ ส่วนของครูปกติ ได้แก่ การประเมินการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการฝึกอบรม ควรจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับกลวิธีการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น หลักสูตรฝึกหัดครูสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นในสหรัฐอเมริกา เน้นความสำคัญของการใช้กลวิธีการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น (Spungin 1977: 12) Redden and Blackhurst (1978: 615) ได้ให้รายละเอียดของหน้าที่ของครูในการวางแผนกลวิธีการสอน ได้แก่ การออกแบบขั้นตอนการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน การจัดตารางเวลาที่ชัดเจน การประสานสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังนั้น การฝึกอบรมบุคลากรควรเน้นประเด็นข้างต้นเหล่านี้ รวมทั้งการให้คำปรึกษาแนะนำ และการประเมินการเรียนรู้ ซึ่งต้องเป็นทักษะเฉพาะของการให้คำปรึกษาแนะนำแก่เด็กพิเศษ โดยใช้จิตวิทยาเด็กพิเศษ และเทคนิคเฉพาะของการประเมินการเรียนรู้ของเด็กพิเศษ

3. การกำหนดหน้าที่บุคลากร

ผลจากการวิจัย พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีพรณางานของครูการศึกษาพิเศษและครูปกติ เป็นลายลักษณ์อักษร พรณางานที่ใช้อยู่บ้าง ได้แก่ พรณางานที่กำหนดโดยมูลนิธิธรรมิกชน เพื่อคนตาบอด ฯ และหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา การกำหนดลักษณะงานมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติและผู้บริหาร ซึ่งควรทราบถึงลักษณะของงานว่า งานอะไรที่ต้องปฏิบัติ ปฏิบัติอย่างไร มากน้อยเท่าใด และเพื่อวัตถุประสงค์อะไร (สุโขทัยธรรมมาธิราช 2525: 154) องค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้การเรียนร่วมประสบความสำเร็จ ได้แก่ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจน (Rogow 1980: 233) เนื่องจากโครงการเรียนร่วมเป็นการนำเอาบุคลากรผู้เชี่ยวชาญต่างสาขากันมาทำงานร่วมกัน จึงจำเป็นต้องแบ่งหน้าที่กันอย่างเหมาะสมและชัดเจน (Gearheart and Weishahn 1980: 38) นอกจากนี้ยังพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้รับทราบและไม่ได้ใช้พรณางานที่กำหนดโดย หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ดังนั้น จึงควรนำเอาพรณางานที่มีอยู่แล้ว มาปรับใช้ในโรงเรียนโดยให้บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่เหมาะสมของบุคลากรแต่ละฝ่าย การกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรอย่างเหมาะสม ย่อมทำให้งานเกิดความคล่องตัว มีการร่วมมือกันในการช่วยเหลือบริการนักเรียน (Hanninen 1975: 28) จากการวิจัยยังพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหาในการประสานงานระหว่างครูปกติกับครูการศึกษาพิเศษ สำหรับปัญหาด้านการประสานงานที่มีอยู่บ้างนั้น มีสาเหตุมาจากครูปกติไม่เคยได้รับการชี้แจงเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนในการจัดการเรียนร่วม และบทบาทของครูการศึกษาพิเศษมีความซับซ้อนมาก ดังนั้น ผู้บริหารควรวางแผนให้มีการประสานงานระหว่างครูปกติและครูการศึกษาพิเศษ (Rogow 1980: 234)

4. การบำรุงรักษานุคลาการ

ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านการบำรุงขวัญและกำลังใจในเรื่องครูการศึกษาพิเศษไม่ได้รับการยอมรับและเรื่องค่าตอบแทน Bina (1982: 121) ได้ทำการวิจัยเรื่องขวัญกำลังใจของครูสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น พบว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครูการศึกษาพิเศษที่มีขวัญกำลังใจสูง กับครูการศึกษาพิเศษที่มีขวัญกำลังใจต่ำ พบว่ามีเงินเดือนสูงกว่า มีประสบการณ์มากกว่า และรู้สึกว่าได้ได้รับความเชื่อถือจากผู้บริหาร ผู้ปกครอง และนักเรียน ดังนั้นผู้บริหารควรหาวิธีที่ทำให้ตนเอง ผู้ปกครองและนักเรียนจะสามารถแสดงความเชื่อถือ รวมทั้งการยอมรับในตัวครูการศึกษาพิเศษให้มากขึ้น ผู้บริหารควรทำให้ครูการศึกษาพิเศษรู้สึกเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของโรงเรียน จัดให้ครูการศึกษาพิเศษมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เหมือนครูปกติ เช่น การประชุมครู นอกจากนี้ ควรให้ครูการศึกษาพิเศษมีโอกาสก้าวหน้าตามสายงาน เกี่ยวกับประเด็นค่าตอบแทน ที่มีผลต่อขวัญกำลังใจครู เนื่องจากครูการศึกษาพิเศษที่ได้รับการอบรมมาแล้วจะได้ค่าตอบแทนพิเศษ 400 บาท ในกาารดูแลเอาใจใส่เด็กพิเศษ เพราะถือว่าเป็นงานที่ต้องใช้ความเสียสละ แต่ครูปกติ และครูประจำชั้นที่สอนเด็กพิเศษ ไม่ได้รับค่าตอบแทนพิเศษ ทำให้มีผลทางลบต่อขวัญกำลังใจของครูปกติ นอกจากนี้ ในกาารพิจารณาความดีความชอบของครูปกติ ผู้บริหารควรคำนึงถึงการสอนเด็กพิเศษว่าเป็นงานในหน้าที่ของครูปกติด้วย

5. การพัฒนาบุคลากร

ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้พัฒนาบุคลากรในด้านการศึกษานิสิต และยังพบว่าปัญหาอันดับแรกในการบริหารงานบุคลากร ได้แก่ ปัญหาบุคลากรขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น สาเหตุของปัญหา ได้แก่ ขาดการอธิบายชี้แจงจากฝ่ายนักการศึกษาพิเศษ ครูปกติไม่มีความสนใจหาความรู้ และไม่มีกานินเทศครูอย่างจริงจัง วิธีแก้ปัญหาคือ ได้แก่ จัดการอบรมบุคลากร จัดการประชุมชี้แจงและการนิเทศ ดังนั้น ควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรในด้านการศึกษานิสิต สำหรับการเตรียมครูปกติเพื่อการเรียนร่วม พบว่ามีโรงเรียนน้อยมากที่เตรียมครูปกติ และยังมีวิธีการทั่ว ๆ ไป ซึ่งได้แก่ การชี้แจงในที่ประชุมครู ดังนั้น ควรใช้วิธีที่มีประสิทธิผลแบบอื่น ๆ เช่น การใช้อุปกรณ์สำเร็จรูป การเชื่อมโรงเรียนพิเศษ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยากรที่มีความบกพร่องทางการเห็น การเตรียมครูปกติ ต้องเน้นที่การปรับทัศนคติที่ถูกต้องต่อเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น Bishop (1980: 939) ได้วิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ทำให้การเรียนร่วมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นประสบความสำเร็จ พบว่าองค์ประกอบด้านทัศนคติมีความสำคัญมากที่สุด

6. การประเมินผลการปฏิบัติงาน

ผลจากการวิจัยพบว่า ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู ผู้บริหาร โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้พิจารณาด้านการสอนเด็กพิเศษ สาเหตุที่ไม่ค่อยมีการพิจารณาด้านการสอนเด็กพิเศษอาจเป็นเพราะผู้บริหารเห็นว่าไม่ควรนำเรื่องนี้มาพิจารณาความดีความชอบ แต่การประเมินผลการปฏิบัติงาน ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาความดีความชอบเท่านั้น แต่เพื่อตรวจสอบผลการปฏิบัติงานว่าบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด และเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาตัวบุคคล (เนสส์ หันนาคินท์ 2524: 96) ดังนั้น เนื่องจากการสอนเด็กพิเศษถือเป็นงานในหน้าที่ประการหนึ่งของครูในโครงการเรียนร่วม ก็สมควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูในด้านนี้ด้วย ทั้งนี้เพื่อครูปกติจะมีขวัญกำลังใจในการทำงาน

ค. การบริหารงานกิจการนักเรียน

1. การรับนักเรียน

ผลจากการวิจัยพบว่าโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ ไม่ได้ทำการสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นภายในโรงเรียน เพราะบุคลากรในโรงเรียนเห็นว่าไม่ควรเป็นหน้าที่ของโรงเรียน และมีหน่วยงานอื่นทำหน้าที่นั้นอยู่แล้ว ซึ่งที่จริงแล้ว การสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นในเขตความรับผิดชอบ นำที่จะเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบประการหนึ่งของโรงเรียนด้วย (Department of Health, Education and Welfare 1978: 6-10) แต่อย่างไรก็ตาม มีโรงเรียนบางโรงเรียนได้ทำการสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยจัดทำแบบสำรวจให้นักเรียนใช้สำรวจสมาชิกในครอบครัว และเพื่อนบ้าน วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ง่าย ประหยัด และมีประสิทธิภาพมาก นักวิชาการคาดคะเนว่ายังมีเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นในวัยเรียนเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการศึกษา แต่ในขณะเดียวกันก็ยังไม่มีการสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นอย่างจริงจัง ทำให้รัฐยังไม่สามารถจัดการศึกษาให้แก่เด็กเหล่านี้ได้อย่างทั่วถึง American Foundation for the Blind (1980: 24) ได้ให้แนวทางในการบริหารการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นว่า ต้องครอบคลุมถึงการสำรวจเด็กด้วย โรงเรียนสามารถสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยพยายามทำความรู้จักกับครอบครัวของเด็ก และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเรียนร่วม

สำหรับการสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นภายในโรงเรียนนั้น มีการสำรวจอยู่บ้าง ได้แก่ การตรวจสอบสุขภาพตาโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการสำรวจขั้นต้น โดยครู (แบบสำรวจปรากฏในภาคผนวก ง) นับว่าเป็นวิธีการสำรวจที่โรงเรียนในโครงการ เรียนร่วมทุกโรงเรียน และแม้กระทั่งโรงเรียนปกติควรจัดให้มี ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ ควรกำหนดนโยบายและจัดโครงการสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ภายในและภายนอกโรงเรียน โดยร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข การสำรวจขั้นต้นโดยครูและ เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข อาจทำทุก ๆ 3 ปี สำหรับนักเรียนแต่ละคน กล่าวคือ นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1, 3 และ 6 ทั้งนี้เพื่อจะสามารถตรวจพบและป้องกันความผิดปกติของตา ได้ ในระยะแรกเริ่ม

โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ มีความพร้อมที่จะรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น มากที่สุดจำนวน 3-10 คน เท่านั้น นับว่ายังเป็นจำนวนที่จำกัดเกินไป ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่ผู้บริหารยังไม่แน่ใจในความสำเร็จของโครงการเรียนร่วม ส่วนข้อเสนอเกี่ยวกับเงื่อนไขในการที่จะรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้แก่ ต้องมีครูการศึกษา พิเศษมาช่วยเหลือดูแลนักเรียนให้เพียงพอกับความต้องการ และนักเรียนต้องมีสติปัญญาดี เงื่อนไข ประการหลังเป็นเงื่อนไขที่จำกัดเกินไป โดยหลักของการเรียนร่วมแล้ว ควรเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นทุกคน แต่ในระยะแรกนี้ อย่างน้อยควรเปิด โอกาสให้เด็กที่มีสติปัญญาปานกลางเข้าเรียนร่วมได้

2. การเตรียมความพร้อมนักเรียน

ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้เตรียมความพร้อมเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เพราะมีหน่วยงานที่ได้เตรียมความพร้อมเด็กมาเป็นอย่างดีแล้ว การเตรียมความพร้อมเด็กตั้งแต่แรกเริ่มจะช่วยป้องกันความบกพร่องหลายด้านมิให้เกิดขึ้น หากเด็กได้รับการเอาใจใส่อย่างเหมาะสม เขาจะสามารถพัฒนาสมรรถภาพหลาย ๆ ด้าน ทำให้ไม่จำเป็นต้องมีการฟื้นฟูสมรรถภาพภายหลัง (Schindele 1981: 4) แม้ว่าในปัจจุบันจะมีศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเพื่อการเรียนร่วม และนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นทุกคนที่เรียนร่วมอยู่ในปัจจุบัน จะได้รับการเตรียมความพร้อมในศูนย์มาก่อน แต่ที่จริงแล้ว ไม่จำเป็นที่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นจะต้องเข้ารับการเตรียมความพร้อมในศูนย์ แต่เด็กควรได้รับการเตรียมความพร้อมทั้งที่บ้านและในโรงเรียนในท้องถิ่นของตน โครงการเรียนร่วม เบ็ดเสร็จภายในโรงเรียนเช่นนี้ ต้องมีการฝึกอบรมบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น นอกจากนี้ การเตรียมความพร้อมเด็กพิเศษ ควรขยายไปถึง เด็กวัยก่อนประถมศึกษาด้วย

สำหรับการเตรียมนักเรียนปกติเพื่อเรียนร่วม พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการธรรมดา คือ ชี้แจงในที่ประชุมแม่เรียน ดังนั้นโรงเรียน ควรเตรียมให้เด็กปกติเข้าใจและยอมรับเด็กพิเศษ ด้วยการจัดกิจกรรมอื่น ๆ เช่น จัดกิจกรรมการสร้างสถานการณ์จำลองให้เด็กปกติเข้าใจถึงความคับข้องใจ ความไม่สะดวก และความลำบากของผู้พิการที่ไม่สามารถทำอะไรได้เหมือนคนปกติ หรือพาเด็กไปเยี่ยมสถานที่ที่มีเด็กพิการ เพื่อให้ทราบว่าเด็กพิการมีความเป็นอยู่อย่างไร เป็นต้น (ทรวงมหาวิทยาลัย, ศูนย์พัฒนศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย 2529: 26-27) นอกจากนี้ ผลจากการวิจัยยังพบว่า มีโรงเรียนส่วนหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 18.35 ที่ไม่ได้เตรียมความพร้อมนักเรียนปกติเลย ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาต่อความสำเร็จของการเรียนร่วม เพราะองค์ประกอบที่ทำให้การเรียนร่วมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นประสบความสำเร็จ ก็คือปฏิสัมพันธ์และการยอมรับของเพื่อนนักเรียน (Bishop 1986: 939-946) การเตรียมการล่วงหน้าสำหรับการเรียนร่วม ต้องกระทำถึงระดับชั้นเรียนที่เด็กพิเศษจะเข้าเรียนร่วม และเตรียมการยอมรับของบุคคลในโรงเรียนโดยอาศัยเทคนิค และสื่อต่าง ๆ ครูปกติมีบทบาทสำคัญมากในการเตรียมนักเรียน ทักสินคดีและการวางตัวของครู จะเป็นตัวอย่างที่ทำให้เกิดการยอมรับของนักเรียนอื่น ๆ (D'Zamko and Hedges 1985: 173, 220)

3. การปกครองนักเรียน

ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ได้ใช้มาตรการในการปกครองนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเช่นเดียวกับเด็กปกติ ซึ่งเป็นวิธีการที่ถูกต้อง แต่ก็ยังมีบางโรงเรียนที่ใช้มาตรการแตกต่างกับเด็กปกติ ในเรื่องการทำงานส่งครู ควรผ่อนผันในเรื่องวิธีทำงาน แต่ไม่ควรผ่อนผันนักเรียนในเรื่องวันส่งงาน สำหรับโรงเรียนบางแห่งที่ผ่อนผันนักเรียนเรื่องการมาสายนั้น ไม่เป็นการถูกต้อง เพราะจะทำให้เกิดทัศนคติในแง่ลบต่อนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ทำให้การเรียนร่วมไม่เกิดประโยชน์ (Schindele 1981: 2-3)

4. กิจกรรมนักเรียน

ผลจากการวิจัยพบว่าผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ช่วยให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับนักเรียนปกติ การที่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญในการเรียนร่วมเป็นอย่างมาก (Ruth 1979: 1) แต่ผลจากการวิจัยพบว่าเด็กยังเข้าร่วมกิจกรรมน้อย ผู้รับการสัมภาษณ์ยังได้เสนอปัญหาให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมน้อย เป็นปัญหาคอขวดที่เห็นเช่นนั้นเนื่องจากโรงเรียนไม่ได้ปรับกิจกรรมให้ยืดหยุ่นและหลากหลาย ทำให้ต้องแก้ปัญหาโดยการให้เด็กเลี่ยงกิจกรรม ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้อง การที่เด็กไม่สนใจร่วมกิจกรรม อาจมีสาเหตุ

มาจากการที่เด็กขาดการกระตุ้นและวิธีการเข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้น ในการวางแผนจัดกิจกรรม ฝ่ายกิจกรรมจึงควรคำนึงถึงเด็กเหล่านี้ให้มาก โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมควรส่งเสริมให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ให้มากขึ้น รวมไปถึงการจัดทัศนศึกษา และค่ายนักแรมด้วย เพราะจะทำให้เด็กได้มีโอกาสอยู่กับกลุ่มเพื่อน และเด็กปกติจะได้รู้จักเด็กที่แตกต่างไปจากตน พร้อมทั้งเรียนรู้ที่จะยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล (Lewis and Doorlag 1982: 10) ทำให้อคติและทัศนคติแง่ลบต่อกันหมดไป (Schindele 1981: 2-3)

5. บริการนักเรียน

ผลจากการวิจัยพบว่าในโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ ครูการศึกษาพิเศษได้ให้บริการโดยตรงสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นในทุก ๆ ด้าน เช่น การให้คำปรึกษาแนะนำ การสอนซ่อมเสริม และการแนะนำทเรียนในรายวิชา เป็นต้น ในการให้คำปรึกษาแนะนำนั้น ครูการศึกษาพิเศษควรมีทักษะในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่เด็กพิเศษด้วย เกี่ยวกับการจัดบริการช่วยเหลือ ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ยังมีการจัดบริการช่วยเหลือสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นน้อย บริการช่วยเหลือสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำมากที่สุด คือการจัดเพื่อนช่วยสอน เพราะเป็นการทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก้าวหน้าในการเรียน นอกจากนี้ ผลจากการวิจัยยังพบว่า บริการช่วยเหลือที่โรงเรียนยังไม่ได้จัด ได้แก่ นันทนาการบำบัด อรรถบำบัด และกายภาพบำบัด สำหรับนันทนาการบำบัดนี้มีความจำเป็นมากสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น โรงเรียนควรติดตามและส่งเสริมให้มีกิจกรรมด้านนันทนาการสำหรับเด็กอย่างเพียงพอ ส่วนอรรถบำบัด และกายภาพบำบัดนั้นไม่ค่อยมีความจำเป็นมากนัก เพราะเป็นบริการที่เหมาะสมสำหรับเด็กพิการซ้อน ผู้รับการสัมภาษณ์ยังได้เสนอปัญหาที่สำคัญในการบริหารงานกิจการนักเรียน ได้แก่ ปัญหาการจัดบริการช่วยเหลือมีน้อย ดังนั้น โรงเรียนควรจัดบริการช่วยเหลือให้มากขึ้น ได้แก่ การจัดเพื่อนช่วยสอน บริการแนะแนว การตรวจสอบสุขภาพทั่วไป การตรวจสอบสุขภาพตา การจัดพี่เลี้ยงช่วยสอนนอกห้องเรียน การจัดพาหนะรับและส่ง และนันทนาการบำบัด เป็นต้น บริการช่วยเหลือเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของบริการสนับสนุน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้การเรียนร่วมสัมฤทธิ์ผล (Kenmore 1984: 6)

เกี่ยวกับการจัดบริการแนะแนว ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นทุกคนใช้บริการแนะแนว และจัดให้มีการประสานงานกันระหว่างครูแนะแนวและครูการศึกษาพิเศษ ประเด็นนี้มีความสำคัญมาก ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมได้ส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างครูแนะแนวและครูการศึกษาพิเศษให้มากขึ้น เพื่อต่างฝ่ายต่างสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่มี

ความบกพร่องทางการเห็น อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยยังพบว่า ครูแนะแนวยังไม่ได้อยู่ในคณะทำงานโครงการเรียนร่วมเลย ซึ่งถ้าหากครูแนะแนวเข้าอยู่ในคณะทำงานดังกล่าว ก็จะสามารถช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้มากขึ้น

ง. การบริหารงานธุรการ

1. งานทะเบียน

ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำระบบข้อมูลที่เป็นต่อการประเมินการเรียนร่วม ระบบข้อมูลดังกล่าวเป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องจัดทำเพราะมีความสำคัญมากในการทราบรายละเอียดของนักเรียนแต่ละคน เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอนหรือการวางแผนแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน (หนังสือ ทัศนาคินทร์ 2524: 282) ดังนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเสนอแนะต่อโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมว่ามีข้อมูลที่จำเป็นเรื่องใดบ้างที่ควรจัดเก็บ หรืออาจเสนอแบบฟอร์มข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญที่โรงเรียนสามารถใช้ในการจัดเก็บข้อมูลของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้

2. การเงิน

ผลจากการวิจัยพบว่าแหล่งที่มาของงบประมาณที่ใช้สำหรับการศึกษาของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ส่วนใหญ่ได้มาจากมูลนิธิ ซึ่งได้แก่ มูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ฯ และมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอด ฯ อันเป็นความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนกับรัฐบาล ในการให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม การร่วมมือของภาคเอกชนมีความจำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาพิเศษ เนื่องจากการจัดการศึกษาต้องใช้งบประมาณมากกว่าการจัดการศึกษาภาคปกติถึง 8 เท่า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2528: 8) และการจัดการเรียนร่วมอาจจะใช้งบประมาณไม่น้อยกว่าการจัดชั้นเรียนพิเศษเฉพาะ (วิทยาลัยครูสวนดุสิต 2530: 66) นอกจากนี้ ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ยังมีความเห็นว่าโรงเรียนควรได้รับงบประมาณเพิ่มเติมจากกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา แสดงว่ากองการศึกษาพิเศษ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ควรมีความเข้มแข็งในการให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนในโครงการเรียนร่วม และรัฐควรสนับสนุนกองการศึกษาพิเศษ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในเรื่องงบประมาณให้มากขึ้น แต่มีผู้รับการสัมภาษณ์จำนวนหนึ่งมีความเห็นว่าโรงเรียนไม่มีความจำเป็นที่จะได้รับงบประมาณเพิ่มเติม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้รับการสัมภาษณ์ยังไม่เข้าใจว่าการศึกษาพิเศษสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นต้องใช้งบประมาณสูง ปัญหาอันดับแรกในการบริหารงานธุรการ ที่ผู้รับการสัมภาษณ์ได้นำเสนอ ได้แก่ ปัญหางบประมาณที่ใช้สำหรับการศึกษาของ

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นไม่เพียงพอ ฉะนั้น ในการบริหารการเงินโรงเรียนจึงควรที่จะมีการวางแผนการเงินเพื่อให้ได้เงินมา และใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพด้วย (เอกชัย กี่สุขพันธ์ 2527: 180) ทั้งนี้ในการวางแผนงบประมาณสำหรับโครงการเรียนร่วม ควรคำนึงถึงการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านงบประมาณด้วย นอกจากนี้ ในการวางแผนการเงินของโรงเรียน ควรจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับการจัดการเรียนร่วมด้วย เพราะควรถือว่าการเรียนร่วมเป็นโครงการหนึ่งของโรงเรียน ผู้รับการสัมภาษณ์ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า โรงเรียนควรจัดงบประมาณให้มากขึ้นสำหรับการเรียนร่วม เพื่อจัดซื้อและทำสื่อการสอนพิเศษ

3. อาคารสถานที่

ผลจากการวิจัยพบว่า ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับเกณฑ์กำหนดอาคารสถานที่ของโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมที่ผู้วิจัยนำเสนอ สภาพอาคารสถานที่ที่ส่วนใหญ่ได้มาตรฐานแล้ว ได้แก่ แสงสว่าง ประตู หน้าต่าง พื้น ต้นไม้ สิ่งกีดขวางภายนอกอาคาร ทางเดิน และสิ่งกีดขวางภายในอาคาร ส่วนสภาพอาคารสถานที่บางส่วนที่ยังไม่ได้ปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน ได้แก่ ห้องสุขา บันได ป้ายและสัญลักษณ์ สี ทางข้าม และร่องน้ำ ดังนั้น โรงเรียนจึงควรที่จะทำการปรับปรุงสภาพอาคารสถานที่ในส่วนเหล่านี้ให้ได้มาตรฐาน ในการวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์ต้องระบุนความต้องการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ และปรับปรุงต่อเติมให้ตรงกับความต้องการใช้งาน (สุวิทย์ นนทศักดิ์ 2525: 7) รวมทั้งให้ตรงกับธรรมชาติของเด็กนักเรียน (เอกชัย กี่สุขพันธ์ 2527: 190) การที่โรงเรียนยังไม่ทำการปรับปรุงอาคารสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนร่วมก็เพราะเห็นว่าไม่คุ้มค่าการลงทุน แต่ถ้าหากรัฐมีนโยบายที่จะส่งเสริมการเรียนร่วม นักการศึกษาควรคำนึงถึงความคุ้มค่าในระยะยาว ซึ่งหมายถึงการที่รัฐไม่ต้องเสียงบประมาณในการสงเคราะห์คนพิการเหล่านี้ ซึ่งเมื่อได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพและได้รับการศึกษาแล้ว ก็จะกลับเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ ดังนั้น การลงทุนด้านอาคารสถานที่ และการจัดสรรงบประมาณให้กับการศึกษาพิเศษโดยทั่วไป จะคุ้มค่าในระยะยาว

เกี่ยวกับการปรับสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดที่วางหนังสือ เบรลล์และอุปกรณ์พิเศษ การจัดหาโต๊ะที่กว้างพอสำหรับการเขียนเบรลล์ การจัดไฟติดโต๊ะ หรือการควบคุมเสียงรบกวน ส่วนใหญ่จะมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ให้เด็กเรียนนั่งคละกับเด็กปกติ และจัดที่นั่งแบบสลับเปลี่ยนได้ เท่านั้น นอกจากนี้ ผู้รับการสัมภาษณ์ยังได้ เสนอว่าปัญหาสำคัญในการบริหารงานธุรการคือ ปัญหาการขาดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนร่วม เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าอุปกรณ์การเรียนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ต้องการเนื้อที่มากกว่าของเด็กปกติ จึงควรจัดเนื้อที่พิเศษให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น (Maron and Martinez 1980: 80)

สำหรับลักษณะการจัดห้องสอนเสริมที่มัน ผลจากการวิจัยพบว่าโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมส่วนใหญ่ ไม่ได้จัดห้องสอนเสริมเป็นห้องต่างหากโดยเฉพาะ แต่ได้จัดรวมกับห้องที่ใช้สำหรับจุดประสงค์อื่น ได้แก่ ห้องวิชาการ ห้องสมุด ห้องแนะแนว รวมทั้งการจัดในระเบียบอาคารด้วย ห้องสอนเสริมมีความสำคัญต่อนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นมาก หากมีจำนวนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นมากพอสมควร ควรจัดเป็นห้องต่างหากโดยเฉพาะ แต่เมื่อมีความจำเป็นต้องจัดรวมกับห้องอื่น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าห้องแนะแนวที่มีขนาดใหญ่ มีความเหมาะสมที่สุด เพราะครูแนะแนวกับครูการศึกษาพิเศษ ควรมีการร่วมมือกันอยู่แล้ว แต่ในการจัดห้องสอนเสริมในระเบียบอาคารนั้น จะต้องจัดให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนในโครงการเรียนร่วมอีกร้อยละ 35.78 ไม่ได้จัดให้มีห้องสอนเสริม แต่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2518: 8) ได้จัดห้องสอนเสริมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมควรจัดให้มี

จ. การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน

1. การสร้างความร่วมมือกับชุมชน

ผลจากการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมในชุมชน และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบถึงโครงการเรียนร่วม เนื่องจากโรงเรียนมีฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม จึงจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เพื่อกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมของชุมชน (เมธี ปิณฑานนท์ 2525: 259) ดังนั้น การที่โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมในชุมชนย่อมทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้กระทำตัวให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในสังคมที่เขาอยู่ (Ndonye 1986: 2-3) ผู้รับการสัมภาษณ์ยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่าโรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น เข้าร่วมกิจกรรมภายนอกโรงเรียนทุกครั้งที่เด็กปกติร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนบางแห่งได้ส่งเสริมให้อาสาสมัครจากชุมชนมาช่วยเหลือบริการนักเรียน ซึ่งนับว่าเป็นการสร้างความร่วมมือกับชุมชนที่ดีมาก อีกทั้งเกิดประโยชน์สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นอย่างมากด้วย โรงเรียนในโครงการเรียนร่วมควรเปิดโอกาสให้อาสาสมัครจากชุมชนมาช่วยเหลือบริการนักเรียนให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เช่น บริการช่วยอ่าน อัดเทป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตสื่อการสอนพิเศษต่าง ๆ

2. การสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง

ผลจากการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นกับโรงเรียน โดยรายงานความก้าวหน้าของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ นอกจากนี้ยังพบว่าไม่มีผู้ปกครองที่ร่วมอยู่ในคณะกรรมการเรียนร่วม ทั้งนี้เพราะยังไม่มีโรงเรียนได้จัดตั้งคณะกรรมการเรียนร่วม ซึ่งโดยหลักการของการจัดการเรียนร่วม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองถือว่ามีผลสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้ปกครองสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของนักเรียนในเวลาที่อยู่นอกโรงเรียน สามารถช่วยในการวางแผนเป้าหมายทางการศึกษาสำหรับนักเรียน (Lewis and Doorlag 1982: 26) นอกจากนี้ การขาดความร่วมมือของผู้ปกครองทำให้เด็กนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นหลายคนไม่มีโอกาสที่จะเรียนร่วม และทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่บรรลุผลเท่าที่ควร เป็นที่น่าสังเกตว่าโครงการเรียนร่วมในประเทศไทย ไม่ได้เริ่มมาจากกลุ่มผู้ปกครองที่ต้องการป้องกันสิทธิในโอกาสทางการศึกษาของบุตรหลานที่มีความบกพร่องทางการเห็นเหมือนดังในบางประเทศ แต่ได้เริ่มมาจากกลุ่มนักการศึกษาที่เห็นประโยชน์ของโครงการ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผน หาวิธีการที่จะส่งเสริมความร่วมมือจากผู้ปกครองให้มากขึ้น วิธีการหนึ่งได้แก่การเตรียมผู้ปกครองของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เพื่อการเรียนร่วม ผู้ปกครองที่ได้รับการเตรียมอย่างเหมาะสมจะสามารถให้ความร่วมมือกับโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ แต่ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ ยังไม่ได้เตรียมผู้ปกครองนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ดังนั้นโรงเรียนควรให้ความสำคัญของการเตรียมผู้ปกครองโดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การนัดหมายพบปะเป็นระยะ การประชุมในเขตผู้ปกครอง การจัดส่งเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับเด็กพิเศษ และการจัดประชุมโดยมีวิทยากรบรรยาย เป็นต้น

นอกจากนี้ การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนยังประสบปัญหาเรื่องผู้ปกครองนักเรียนปกติคิดด้านการเรียนร่วม ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการที่ผู้ปกครองยังมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เช่น มีความกลัวว่านักเรียนจะติดเชื้อโรคจากเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นมีระดับสติปัญญาที่ต่ำกว่าเด็กปกติ ทำให้ถ่วงการเรียน เป็นต้น ดังนั้น ครูประจำชั้นและครูการศึกษาพิเศษจึงจำเป็นต้องช่วยชี้แจงให้ผู้ปกครองนักเรียนปกติให้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น และควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการเรียนร่วมให้เป็นที่รู้จักกันกว้างขวางมากขึ้นในหมู่ผู้ปกครอง และในชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ก. กระทรวงศึกษาธิการ

ควรกำหนดนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนในการจัดและสนับสนุนการเรียนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น การวางแผนอัตรากำลังคน และการจัดสรรงบประมาณ

หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีบทบาทในการจัดการเรียนร่วม ได้แก่

1. กรมสามัญศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

- ก) ร่วมกันกำหนดนโยบายการจัดการจัดโครงการเรียนร่วม ดังต่อไปนี้
 - จำนวนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ที่จะเข้าเรียนร่วม
 - โรงเรียนในโครงการเรียนร่วม
 - รูปแบบการจัดการเรียนร่วม
 - แนวทางการจัดการเรียนร่วม เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการโครงการเรียนร่วม การทำแผนการศึกษารายบุคคล ฯลฯ
 - งบประมาณสนับสนุนโครงการเรียนร่วม
- ข) ร่วมกันกำหนดนโยบายในการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษ
- ค) ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขกำหนดโครงการสำรวจเด็กที่มีความ

บกพร่องทางการเห็นภายในและภายนอกโรงเรียน

2. กรมสามัญศึกษา โดยกองการศึกษาพิเศษ ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

- ก) วางแผนงบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงการเรียนร่วม
- ข) กำหนดแนวทาง และให้ความช่วยเหลือในการจัดบริการสนับสนุน

ในโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม ได้แก่

- 1) สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
- 2) สื่อวัสดุอุปกรณ์พิเศษ
- 3) บริการช่วยเหลือ
- 4) แหล่งทรัพยากร

ค) จัดทำแบบสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นภายนอกและภายในโรงเรียน

ง) ออกแบบระบบข้อมูลที่จำเป็นต่อการประเมินการเรียนร่วม สำหรับใช้ในโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม

จ) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนงานของบุคลากรในโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม จัดทำแผนการศึกษารายบุคคล และการผลิตสื่อการสอนพิเศษโดยอาสาสมัคร

ฉ) ร่วมกับกรมการฝึกหัดครู และทบวงมหาวิทยาลัย จัดการฝึกอบรมระยะสั้นสำหรับผู้บริหาร ครูการศึกษาพิเศษ และครูปกติ

ช) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการผลิตและพัฒนาบุคลากรผู้เชี่ยวชาญในการนิเทศด้านการศึกษาพิเศษ

ซ) ประสานงานกับมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ฯ มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอด ฯ และกรมวิชาการ ในการผลิตหนังสือเบรลล์

ฌ) ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนร่วม

3. กรมการฝึกหัดครูและทบวงมหาวิทยาลัย ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

ก) ควรวางแผนผลิตบุคลากรที่มีความรู้ด้านการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น

ข) ควรวางแผนปรับหลักสูตรฝึกหัดครู ให้มีรายวิชาการศึกษาพิเศษสำหรับครูปกติ หรือสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษและการเรียนร่วม ในรายวิชาอื่น

ค) ควรร่วมกับกรมสามัญศึกษา เพื่อจัดการฝึกอบรมประจำการสำหรับบุคลากรในโครงการเรียนร่วม อาจจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการระยะเวลาครึ่งวันสำหรับครูปกติเกี่ยวกับวิธีการสอน อุปกรณ์ที่เด็กใช้ และการจัดสภาพห้องเรียน เป็นต้น สำหรับครูการศึกษาพิเศษ อาจจัดเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ วิธีการประเมิน และวิธีให้คำปรึกษาแนะนำ เป็นต้น

4. โรงเรียน ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

ก) การบริหารงานวิชาการ

1) โรงเรียนควรจัดรูปแบบการเรียนร่วมที่หลากหลายตามสภาพการณ์และความต้องการจำเป็นของเด็ก

2) ควรกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการเรียนร่วมอย่างชัดเจน และให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนได้รับทราบและยอมรับ

3) ในการบริหารหลักสูตรในโครงการเรียนร่วม ให้รักษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเหมือนกับหลักสูตรปกติ แต่ควรเปลี่ยนจุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความจำเป็นและปรับกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมด้วย และให้เน้นความสำคัญของอาชีวศึกษาและการอาชีพ

4) ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการเรียนร่วมภายในโรงเรียน ซึ่งอาจประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูการศึกษาพิเศษ ครูปกติ ผู้ปกครอง หรือผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ นอกจากนี้ ควรจัดทำแผนการศึกษารายบุคคลสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นทุกคน และควรจัดสอนหลักสูตรเพิ่มเติมภายในโรงเรียน

5) สื่อการสอนที่มีความต้องการสูงและเร่งด่วนที่สุด ได้แก่ หนังสือแบบเรียนชนิดเบรลล์ หากโรงเรียนไม่สามารถพึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ทั้งหมด ก็อาจจัดโครงการอาสาสมัครผลิตสื่อ

6) ในการจัดสอบสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น โรงเรียนควรออกข้อสอบแต่เนิ่น ๆ เพื่อสามารถจัดพิมพ์เป็นอักษรเบรลล์ได้ทันเวลา และควรเพิ่มเวลาสอบอีก 1/2 เท่า ตามมาตรฐานสากล

7) ควรปรับปรุงระบบการนิเทศในโครงการเรียนร่วม ให้มีผู้เชี่ยวชาญติดตามนิเทศครูสอนเสริม และครูเดินสอนในโรงเรียนต่าง ๆ และให้ครูการศึกษาพิเศษโอกาสที่จะนิเทศครูปกติในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

ข) การบริหารงานบุคลากร

1) ควรกระจายอัตรากำลังครูการศึกษาพิเศษอย่างสม่ำเสมอ ให้ครูการศึกษาพิเศษ 1 คน บริการนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น 8 คน เป็นอย่างต่ำ โดยจะต้องปรับปรุงการจัดบริการสนับสนุนต่าง ๆ ให้เพียงพอแก่ความต้องการ และกระจายจำนวนนักเรียนรู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นในแต่ละห้องเรียน ไม่เกิน 3 คน เพื่อครูจะช่วยเหลือได้ทั่วถึง

2) ควรจัดทำรณรงคงานของครูการศึกษา และครูปกติ โดยให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีส่วนในการแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดบทบาทและแบ่งหน้าที่กันอย่างเหมาะสมและชัดเจน

3) ควรส่งบุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมระยะสั้น หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการที่หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดขึ้น

4) ในการเตรียมครูปกติเพื่อการเรียนร่วม ควรใช้วิธีที่มีประสิทธิภาพ เช่น การใช้อุปกรณ์สำเร็จรูป การเชิญวิทยากรมาบรรยาย และให้เน้นการมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

ค) การบริหารงานกิจการนักเรียน

1) ให้มีการสำรวจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ทั้งภายนอกและภายในโรงเรียน การสำรวจภายนอกโรงเรียน อาจใช้แบบสำรวจให้นักเรียนนำไปสำรวจสมาชิกในครอบครัว และเพื่อนบ้าน วิธีการสำรวจภายในโรงเรียน ได้แก่ การตรวจสอบสุขภาพตาโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการสำรวจขั้นต้นโดยครู นอกจากนี้ ไม่ควรมีข้อจำกัดมากเกินไปในการรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ทั้งในด้านจำนวนและเงื่อนไขในการรับ

2) ควรมีการเตรียมความพร้อมเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น และเตรียมเด็กปกติในโรงเรียนเพื่อการเรียนร่วม การเตรียมความพร้อมเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นอาจทำในรูปของศูนย์เตรียมความพร้อม หรือการเตรียมพร้อมภายในโรงเรียน และควรเตรียมความพร้อมเด็กทันทีที่สำรวจพบความพิการ ซึ่งหมายความว่าต้องมีการเตรียมความพร้อมเด็กวัยก่อนประถมศึกษา หรือเรียกว่า การช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม นอกจากนี้ โรงเรียนควรเอาใจใส่เป็นพิเศษที่จะจัดให้มีการเตรียมเด็กปกติเพื่อการเรียนร่วม โดยใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพ

3) ควรปรับกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น และหลากหลาย พร้อมทั้งให้การกระตุ้นแนะวิธีเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเกิดความสนใจที่จะร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ อันจะทำให้พวกเขาเรียนรู้การอยู่ร่วมในสังคม

4) ควรจัดบริการช่วยเหลือสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นให้มากขึ้น ซึ่งอาจได้แก่ การจัดเพื่อนช่วยสอน การตรวจสอบสุขภาพทั่วไป การตรวจสอบสุขภาพตา การจัดพี่เลี้ยงช่วยนอกห้องเรียน การจัดพาหะรับและส่ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทัศนภาพการบำบัดและบริการแนะแนว เป็นต้น

ง) การบริหารงานธุรการ

1) ควรจัดระบบข้อมูลที่จำเป็นต่อการประเมินการเรียนร่วมในรูปของทะเบียนประวัติพิเศษ แผนการศึกษารายบุคคล และทะเบียนสะสมของฝ่ายแนะแนว เป็นต้น

2) ควรวางแผนงบประมาณสำหรับโครงการเรียนร่วม โดยชักนำชุมชนให้มีส่วนร่วมในการให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และควรจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งของโรงเรียนเพื่อการจัดการเรียนร่วม หรือโรงเรียนอาจจัดทำโครงการเสนอของงบประมาณพิเศษ ต่อต้นสังกัด

3) ในการปรับสภาพอาคารสถานที่สำหรับโครงการเรียนร่วม อาจถือแนวทางของเกณฑ์กำหนดอาคารสถานที่ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอ (ดูหน้า 54) และในการปรับสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ให้โรงเรียนจัดที่วางหนังสือเบรลล์และอุปกรณ์ และจัดหาโต๊ะที่กว้างพอ สำหรับการเขียนเบรลล์ อีกทั้งควรจัดให้มีห้องสอนเสริมในสถานที่ที่อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้

จ) การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน

1) ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นไปร่วมกิจกรรมในชุมชนให้มากขึ้น และควรส่งเสริมให้อาสาสมัครจากชุมชนมาช่วยเหลือบริการนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการผลิตสื่อการสอนพิเศษ และการบริการช่วยอ่าน

2) ควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยจัดให้มีการเตรียมผู้ปกครองเพื่อการเรียนร่วม และสนับสนุนให้ผู้ปกครองร่วมอยู่ในคณะกรรมการเรียนร่วม

3) ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการเรียนร่วมให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากขึ้นในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

ข. หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

1. มูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ฯ และมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอด ฯ ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

ก) รักษาและพัฒนาสถานภาพการเป็นศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เพื่อการเรียนร่วม

ข) พัฒนาสถาบันของตนให้เป็นแหล่งวิทยากรสำหรับโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม ในการจัดสอนหลักสูตรเพิ่มเติมภายในโรงเรียน

ค) ทำโครงการนำร่องเตรียมความพร้อมเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นภายในโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม และโครงการนำร่องสอนวิชาชีพในโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม

ง) จัดงบประมาณสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม

จ) พัฒนาบริการช่วยเหลือในโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม

- ฉ) เน้นประสิทธิภาพศูนย์ผลิตสื่อการสอนพิเศษ ด้วยเทคโนโลยีทันสมัย
- ช) เริ่มบทบาทในการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นในชุมชนต่าง ๆ

2. องค์การนานาชาติ ได้แก่ องค์การ Helen Keller International และองค์การ Christoffel Blindenmission ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

- ก) จัดงบประมาณสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม
- ข) ร่วมมือกับมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ฯ และมูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอด ฯ โดยจัดสรรผู้เชี่ยวชาญในโครงการนำร่องของมูลนิธิ
- ค) ให้ความช่วยเหลือกองการศึกษาพิเศษ ในการจัดโครงการเรียนร่วมที่เป็นของรัฐ
- ง) สนับสนุนการฝึกหัดครูในการผลิตครูการศึกษาพิเศษ เพื่อการเรียนร่วมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ให้มากยิ่งขึ้น

3. องค์การของคณาธิการ ได้แก่ สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย และสมาคมนิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย ควรมีบทบาทดังต่อไปนี้

- ก) เป็นเสียงสนับสนุน เรียกร้องให้รัฐมนตรีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดโครงการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น หรือให้มีกฎหมายรองรับสิทธิในการเรียนร่วมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น
- ข) ประชาสัมพันธ์โครงการเรียนร่วม และส่งเสริมชุมชนให้สนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้และความพึงพอใจในบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษของโรงเรียนในโครงการเรียนร่วม